

Vrcholný středověk

str. 38 - 51

Vrcholný středověk (12. - 15. stol.)

- Zlepšení hospodářství → zlepšení života obyčejných lidí

Faktory (proč?):

- Výrazné oteplení podnebí
- Technické novinky a změny v hospodaření zemědělství
- Vyšší počet obyvatel
- Prodloužení průměrné délky života (35 let)

Jaká je průměrná délka života dnes?

Zemědělství

Fig. 18.—Ploughmen.—Fac-simile of a Miniature in a very ancient Anglo-Saxon Manuscript published by Shaw, with legend "God Speede ye Plough, and send us Home in peace."

- Nový způsob zapřahání zvířete při orbě
 - **CHOMOUT (?)**, dříve se používalo rádlo upevněné popruhem za čelo nebo za rohy zvířete - JHO, JAŘMO (?).
- Díky tomu se mohl uplatnit PLUH - odvaloval půdu na stranu, BRÁNY - rozměľňovaly hroudy na oraništi → ulehčení a urychlení práce (vyšší produktivita).

Trojpolní (trojhonné) hospodaření

- Vylepšený způsob obdělávání půdy, který spočíval v rozdělení půdy na 3 části. Jedna se osela na jaře, druhá na podzim (ozimé obilí) a třetí se nechala ladem (**využívala se nějak?**). Příští rok se to celé posunulo.

ÚHOR JAŘ OZIM
JAŘ OZIM ÚHOR
OZIM ÚHOR JAŘ

- Plodiny: žito a pšenice, oves (pro koně), luštěniny (**?**), řepa, zelenina
- Zvířata: jako dnes (**?**), ale měla menší rozměry
- Nářadí: srp, kosa (na trávu, později i na obilí)

Nedostatek krmiva (proč?**)** → omezený počet hospodářských zvířat → málo hnojiva → malá úroda → při špatném počasí neúroda a hladomor → **nedostatek krmiva**

Kolonizace

- Růst počtu obyvatel → rozšiřování ploch obdělávané půdy → přeměna lesa v pole a pastviny (jak?), vysušování bažin
- Od 11. stol. v Evropě spolu se získáváním zemědělské půdy docházelo k osidlování neobydlených oblastí → **vesnická kolonizace**.
V českých zemích vesnická kolonizace od 12. stol. za účasti domácího obyvatelstva → **vnitřní kolonizace**.
- Teprve od konce 12. a ve 13. stol. se na kolonizaci začali podílet obyvatelé **z německy mluvících oblastí**, z Nizozemí a Belgie → **německá (vnější) kolonizace**.
(Které další státy byly kolonizovány „Němci“?).
- Vznikla hustá síť malých vesnic, obydleny nejen nížiny, ale i pahorkatiny, lesy ve středních Čechách zmizely

Vesnice

- Zakladatel - **LOKÁTOR**, jeho povinnosti: výběr lokality, získání svolení od majitele (**kdo?**), výměra parcel
- Na výběr místa, které mělo být osídleno, měly vliv tyto **faktory**:
kvalita půdy, terén, přístup k vodě, klima...
- Kolonisté byli poddanými vrchnosti, platili daň - **výše byla určena jednou pro vždy** (**výhodné pro koho?**), nebrala se v úvahu klesající hodnota měny, neboli ...?
- Povinnost několik dní v roce robotovat na vrchnostenské půdě.
- Názvy vesnic často prozrazují mnohé o minulosti krajiny. Např. jaké lesy v oblasti rostly (rostou). **Najděte příklady v okolí Brna!**
- **Jak vznikly Újezdy a Lhoty, kolik jich v ČR známe?**
- Újezdy: 12. stol, vnitřní kolonizace
- Lhoty: 13. a 14. stol., vrchol kolonizace, především slovanské obyvatelstvo

Města

- Rostoucí počet obyvatel → zvýšení počtu měst (střediska řemesel a obchodu). Přispělo k tomu **rozšíření peněz** (v raném středověku zpravidla směnný obchod) → bezpečnější obchod ve městech za hradbami. Také řemeslníci se zde cítili bezpečněji → **ožívala stará města (?) a vznikala nová.**
- **Faktory výběru:** přístup k vodě, existence komunikační sítě, existence zemědělského zázemí → na křižovatkách obchodních cest, v podhradí, nedaleko nalezišť drahých kovů - tzv. horní města
- **Kde byla v Evropě nejhustší síť měst? (str. 45). Podívej se, jak je tomu dnes.**

Městská kolonizace

- V západní a jižní Evropě docházelo k oživení starších měst z římské doby, nová města pouze doplňovala starší osídlení
- Ve střední, východní a severní Evropě vznikala ve vrcholném středověku jen nová města. Směrem na evropský východ urbanizace (?) slábla.
- Také **městská kolonizace** je spjata hlavně s činností německých a nizozemských přistěhovalců (české země, Slezsko, Pobaltí, Uhry, Sedmihradsko - **najdi tyto země**). Postup zakládání měst podobný jako u vesnic → LOKÁTOR → smlouva s vrchností → parcely, náměstí, ulice → zájemci → stavba provizorních domů, později kamenných domů. Tímto způsobem stavěna města „**na zelené louce**“ → pravidelný půdorys

Česká a moravská města

- Nejvíce vznikala ve 2. polovině 13. stol. **za krále Přemysla Otakara II.** První městská práva obdržela města na Moravě.
- Většina obyvatel velkých měst mluvila německy → **konec jednonárodního charakteru českého státu**
- Početně měli Češi a Moravané převahu (na vesnicích), ve významných městech zase většinu Němci. **Celkově asi 20 % Němců.**
- Praha (Staré město a Malá strana) - 22 tis. obyv.
- Brno - 8 tis. obyv.
- Porovnání s evropskými městy - **Florence, Benátky (100 tis.), Paříž (200 tis.), Cařihrad, Káhira (500 tis.)**

Dělení měst

- Podle příslušnosti k vrchnosti: **královská** - nejvíce, České Budějovice, Staré město pražské, Brno. Pro zabezpečení živobytí královen - **města věnná**, **zjistěte některá z nich!** Pod královskou správou patřila i města **horní**, **zjistěte některá!**, která přinášela králi největší zisky. V držení církve i šlechty byla města **poddanská** - menší do rozlohy a významu (např. Český Krumlov, Třeboň, Jindřichův Hradec).
- Města platila daně (**komu?**), zástupcem vrchnosti ve městě byl **RYCHTÁŘ**, nejdůležitějším orgánem **MĚSTSKÁ RADA** (radnice) složená z konšelů

Městská práva (privilegia)

- Královská města měla více práv, než města poddanská
- 1. **Postavit si hradby**: neexistovala děla → téměř nepřekročitelná překážka
- 2. **Soudní**: soudit ty, kteří se dopustili trestného činu na jejich území
- 3. **Hrdelní**: výsadou popravovat těžké zločince
- 4. **Trhové**: právo pořádat trhy 1x - 2x týdně
- 5. **Mílové**: zajišťovalo výsadní tržní postavení v okruhu jedné staročeské míle (cca 10 km)
- 6. **Várečné**: výsada vařit a prodávat pivo

Rozvoj bankovníctví a školství

- Konec směnného obchodu → **peníze** → půjčování peněz na úrok → banky (šířili se z italských oblastí). Křesťanství tento postup považovalo dlouho za lichvu (?). **Kdo proto hlavně nabízel bankovní služby?**
- **Školy přestaly být monopolem církve!** → od 12. stol. také ve světském (?) prostředí. Vznik vysokých škol - **UNIVERZIT** (pod dohledem církve, ale stále více světská inteligence - právníci, lékaři, bankéři, učitelé, úředníci...)

Které byly 1. evropské univerzity?

- **1348 pražská univerzita** - 1. univerzita na východ od Rýna a na sever od Alp
- Učilo se filozofii, přírodním vědám, právu, lékařství, **teologii** - stále nejvýznamnější věda. **Vyučovalo se v latině.**
- V čele stál REKTOR, jednotlivé fakulty DĚKAN
- Tituly: bakalář → mistr → doktor
- Kromě univerzit existovaly **městské školy** a u kostelů **školy farní**. Vzdělání přestalo být výsadou církve, ale přesto převážná **většina obyvatel byla negramotná.**

Přednáška na Boloňské univerzitě ve druhé polovině 14. století